

DVAKRÁT

Pavel Bareš: Meta, Host, Brno 2020, 336 s.

NEZNÁMÁ TVÁŘ MÁ
(MOŽNÁ) ZNÁMOU TVÁŘ

Eva Klíčová

Nejfeminističtější českou prózu posledních let napsal mileniál, který se navíc proslavil fantasy sérií (tj. *Projekt Kronos*). Fandom už ví, kdo nikoli, protože se třeba vyhýbá žánrovým sériím, není třeba plaše otálet se seznámením: Pavel Bareš a jeho třetí kniha, román *Meta*.

Meta navíc nápadně vyčuhuje z estetizované zádumčivosti a náklonnosti k čemukoli minulému drtivé většiny současných českých próz. Má docela jinou energii i styl. Co to přesně znamená? Místo melancholie adrenalin. Rozhodně intenzivnější tempo vyprávění. To je zde poměrně svižné a souvisí samozřejmě s tím, kolik rovin vyprávění je autor schopen rozvinout a nastříhat do kapitol, aniž by se text rozpadl do řetězení nesouvisících postřehů a poznámek. V tomto je před Pavlem Barešem třeba smeknout.

Fikční svět *Met*y navíc dokázal nasát velké množství živé, reálné – a nutno říci bolestivé agendy tohoto světa. To se realizuje tím, že Barešovy postavy přemýšlejí, mluví spolu a hodně si telefonují, píší SMS, pátrají na sociálních sítích, zkrátka jsou součástí světa, v němž žijeme a autor se skrže postavy – především hlavní hrdinku, vysokoškolskou studentku – vyjadřuje ke kdekomu, přičemž k tomu neváhá použít hrdinčiny znalosti psychologie, nebo dokonce humor. Kde je to potřeba, autor přidá odstavec s nějakým tím „fun fact“.

Tempu, střídání dějových situací a prorůstání zápletek i témat odpovídá i styl, jazyk prózy, takže naši babi by asi znechucovala obecná čeština (v literárním díle!), máty anglicismy, kulturní a intelektuální narážky

a vůbec různé „hlášky“ odpovídající studentskému – mileniálskému milieu. Zkrátka literatura v současném jazyce o současném technologicky augmentovaném světě. Uvěřitelné je pak i autorovo velmi zdařilé vcítění se do hrdinky: Kdo si z této disciplíny vybaví třeba pokusy starších kolegů, například Jiřího Hájička (u něj hlavně *Plachetnice na vinětech*) nebo Michala Viewegha, může snadno podlehnout optimistickému dojmu, že se ženské postavy psané muži v budoucnu třeba nebudou omezovat na sexuální objekty nebo trochu sentimentální zaláskované paní a slečny – a budou dokonce možná úplně normální!

Již popsaný civilně-svižný styl tedy rychle roztáhá ozubená kolečka zápletkového strojku, a to s použitím celkem jednoduchého efektu ze šuplíku fantastiky: V populaci se sem tam začnou objevovat „mety“ čili superhrdinové, lidé s nevidanými schopnostmi. Jeden zapaluje rukama ohně, jiný diamantovým chrupem a superpružnou čelistí drtí, co se namane, další rozumí řeči zvířat. To, že tito výjimeční nezmění svět k lepšímu, by dnes už neočekával asi nikdo, ale navíc to, co se zvrtně, našťáště nepadá do zombie scénářů, ale do něčeho naší realitě celkem podobného. Fantastický motiv superschopnosti totiž názorně ozřejmuje velmi přízemní povahu technologiemi sevřeného aktuálního světa. Zde mety nejen nejsou využívány pro činění čehokoli dobrého, natož pro obecné blaho (s jedinou výjimkou – a není to hlavní hrdinka, s níž se většinou přesto asi snadno ztotožníte). Dívka ovládající řeč zvířat nezachraňuje vymírající druhy, ale je jen slavnou instagramerkou. Jiní se realizují jako youtubeři a další možnosti existence ve společnosti, která mety povinně registruje a s pomocí represivních orgánů kontroluje, je ta, již zvolili naši hrdinové: Jsou tajnými, nepřiznanými metami, což je zkrátka trestné a je tomu třeba přizpůsobit životní styl.

Jak moc se to povede, nebo ne, se zde spoilovat nebude, co je ale nutné odtajnit,

je to, že svým způsobem legrační schopnost měnit vlastní fyzickou podobu (druh mety „mimik“ – oba tvoří ústřední „pár“) rozjede mezi hrdiny famózní romantický psychotriller. Na této lince vyprávění si každý pak může otestovat, nakolik je imunní vůči toxickým vztahům, tedy ve které fázi čtení vztah přesune z kategorie romantika do kategorie psycho.

Zde se snad hodí zmínit i žánrově upřesnění – které jistě není v recenzi ničím nezbytným, ale zároveň dokáže ponoukat k dalším interpretacím textu. Román se nezabývá tím, zda mety jsou výsledkem nadpřirozena, biotechnologie, mutace spuštěné kontaktem s vesmířanem, uniklé z genetické laboratoře nebo netopýřího bistra. Zároveň nás ale vtahují do jedné z mnoha možných verzí budoucnosti, v níž se z jakékoliv příčiny cosí zvrtně, nebo možná už zvrtno: Naše emoce daleko více, než dokážeme připustit, řídí algoritmy, které nám servírují cokoli, jen abychom klikali a rollovali dál a dál, neodcházeli, nakupovali nebo se radikalizovali. I v Barešově meta-verzu se dav chová paranoidně a povrchně. Skoro by se řeklo, že Mark Zuckerberg se tu mohl inspirovat četbou české literatury. Leč není tomu zřejmě tak, zakladatel Facebooku byl tentokrát jen velmi neoriginální, což samozřejmě neznamená, že nevydělá.

Pojem *metaverzum* se ve sci-fi objevil vícekrát stejně jako myšlenka paralelního kyberprostoru. I Barešův román lze vnímat jako rozrušování hranic mezi virtuálním světem, z něhož se vyloupli „superhrdinové“, a naši současnost existenci, která všude trousí digitální stopy svého zoufalství, a kde se v záplavě tváří (z nichž každá, i ta zdánlivě nejdůvěrnější, může být jen neautentickým dílem mimika – ale co jiného jsou vlastně sociální sítě?) trochu existenciálně (místy i s lehkým náběhem k hororu) ztrácíme.

Proto spíše než sci-fi románem je *Meta* románem společensko-psychologickým, zaostřeným na jednotlivé postavy než na zbytky

lidstva vyvažující se o poslední zdroje. A lze ho klidně číst i jako úvahu o výjimečných lidech, o těch, kteří nezapadají do společenských norem, vymykají se, přičemž společnost si s nimi neví rady: Nakládá s nimi proto represivně nebo z nich činí atrakci.

Mnozí – a možná nakonec vlastně všichni – pak svou výjimečností strádají. Možná jsou jen precitlivější, možná reagují na silné situace, v nichž se ocitají, přičemž ta vůbec nejšilenější linka příběhu je ta o v současnosti kupodivu stále tak výbušných tématech: o toxickém vztahu, sexuálním zneužití, manipulaci, stalkingu. A možná je to všechno hlavně o mileniálech: Pro svou tematickou vyhraněnost lze nakonec *Metu* číst i jako generační román. ■

SUPERHRDINSKÝ THRILLER
Z ČESKÉHO PROSTŘEDÍ?
NE TAK ÚPLNĚ...

Vendy Sonnková

„Superlidé existují. Ale žádný z nich není superhrdina. V jiném světě by Lenka Křížová mohla být regulérní superhrdinkou. Jenže v tom jejím nikdo nepotřebuje nadšence ve spandexu a pláštěnkách. Po amatérských lovcích zločinců zkrátka není v jednadvacátém století poptávka.“ Po přečtení sloganu a anotace ke třetí knize Pavla Bareše byste mohli nabýt dojmu, že vás čeká příběh à la *X-meni*. Nenechte se zmást. Tenhle příběh totiž není o superhrdinech.

Nicméně když už jsme u toho: Kdybyste mohli mít nějakou superschopnost, jaká by to byla? Přesně tuhle otázku Bareš klade v *Metě* hned na začátku. A je jen první z mnoha, nad kterými se budete při čtení nejspíš zamýšlet. Takže ano, tenhle příběh vlastně je tak trochu o (super)hrdinech. A trochu je to i thriller. Hlavně je to ale text, který na české literární scéně chyběl. Důvodů je hned několik...

Meta není „feel good“ záležitost. Ano, máme tu knihy pro mladé publikum, které se zabývají závažnými tématy typu hledání vlastní identity, smrt blízkého, rozvod rodičů nebo poruchy příjmu potravy. Jenže většina z nich je nezasazuje do kontextu. Nemluví o tom, proč se spousta teenagerů cítí ve svém těle špatně nebo jak velká část z nich se potýká s rozvodem rodičů a co to pro ně reálně může znamenat. Bareš tohle jako jeden z mála dokáže. Pomocí vsuvek, takzvaných „fun facts“, i úvah hlavní hrdinky Lenny si bere na paškál třeba to, jak většinová společnost ignoruje, nebo si dokonce romantizuje nepatřičné chování. Jeden příklad za všechny? Zamyslete se nad tím, jak se reálně chová Barney Stinson ze seriálu *How I Met Your Mother*. Asi byste nechtěli, aby vaše dcera, sestra nebo třeba

kamarádka na tohlele týpka v baru narazila. Přesto je to nejoblíbenější postava seriálu...

Pavel Bareš cílí na mladé publikum. Ne že by si jeho knihy nemohla užít i starší generace, ale obzvlášť *Meta* osloví věkem hrdinů a jejich myšlenkami především generaci mileniálů. Pokud mezi ni nepatříte a protáčíte teď oči v sloup, pak vězte, že Pavel Bareš vám dokáže, že to nejsou bolestiny, kteří mají pořád nějaký „problém“, i když nezažili válku ani čtyřicet let socialismu. Ostatně to, že největší vada mileniálské generace je to, jak nad vším moc přemýšlí, přiznává i sama hrdinka. Jenže většina těch věcí, nad kterými přemýšlí, hýbe naší společností, a to víc než dost.

Právě mladý čtenář si (pravděpodobně o něco víc než ten starší) užije i Barešovu práci se stylem, množství populturních odkazů a nádech teenagerského „cool“ cynismu. Autor se nebojí používat hovorový jazyk, slovní hříčky, vulgarismy a anglicismy; tím vším je mluva jeho hrdinů autentická, uvěřitelná a výborně dokresluje jejich charakter. Bareš nepotřebuje dlouhé popisy, abyste jeho hrdiny poznali. Sází především na svižné a často vtípné dialogy či samostatné promluvy postav. Tady bych vyzdvihla především hlavní hrdinku Lenny, která vás zkrátka nenechá chladnými. Mě osobně vytáčela k nepřičetnosti. A když už jsem chtěla knihu odložit s tím, že zkrátka nedám její kravské chování, pobavila mě a donutila číst dál její sebereflexe ve stylu „vím, že se chovám jako kráva“. A já ve finále dost chápala proč.

V tomto ohledu pro mě byla jednou z nejzajímavějších postav PyroKate, „superhrdinka“ a metajedinec, který dokáže svýma rukama cokoli zapálit. Tuhle svou schopnost využívala dlouhá léta k tomu, aby na YouTube natáčela oblíbená videa, ve kterých zapálí a nechá vybuchnout třeba bavoráka. V příběhu se vlastně jen mihne, ale její stránkový monolog o marné snaze vystoupit ze škatulky, ve které vás vidí a chce mít okolí, působí neuvěřitelně silně. A autorovi tahle jedna stránka stačí k tomu, abyste měli pocit, že PyroKate opravdu rozumíte.

A co víc. Bareš nepotřebuje ani tu jednu stránku. Stačí mu několik SMS, které hlavní hrdinka dostane od svého stalkera, abyste fyzicky cítili znechucení, úzkost a značný diskomfort. Budování téhle atmosféry se vážně povedlo, společně s Lenny budete podléhat čím dál větší nejistotě, beznaději a odporu.

Čímž směřuji k tomu nejdůležitějšímu: *Meta* není kniha založená na příběhu. A přesto vás rozloží. Zápletka – ve své druhé polovině vpravdě až thrillerová – bezchybně graduje. Nechybí napětí, nečekané zvraty, úlevný falešný konec za doprovodu stroboskopu policejních majáků a pak konec reálný, který... Inu věřte, že ho autorovi nezapomenete.

Nicméně *Meta* je založena především na myšlenkách a silných emocích, pozitivních i negativních. Přináší reálná syrová témata, a ačkoli někteří hrdinové mají schopnosti, nad kterými zůstává rozum stát, svět kolem nich a problémy, které řeší (nebo nad nimi alespoň přemýšlejí), jsou až děsivě reálné. Od ekologie po domácí násilí, rape culture a rozvodovost po stalking, vliv sociálních sítí na člověka, hledání vlastní identity a již zmiňované vystupování ze škatulek. A to zdaleka není všechno. V *Metě* najdete nespočet otázek, nad kterými se budete zamýšlet. Najdete tu i spoustu odkazů na výzkumy, které vám možná pomohou pochopit, proč to ti mileniálové vážně nemají až tak snadné.

Ano, ta témata jsou velmi současná. Mnohá z nich autor v podstatě jen naznačuje, mnohá zase rozvádí do detailu. Nicméně všechna dnešním světem rezonují.

Velké plus je i zasazení *Met*y do v podstatě současné Prahy. Právě díky tomu je velmi reálná, v tomhle opravdu žijeme (no... možná ne všichni). Pravda, superhrdiny kolem sebe nemáme, jenže schopnosti těchhle meta-jedinců v textu nehrají tu nejdůležitější roli. Cením si, že autor v pasážích týkajících se nevhodného sexuálního chování neodkazuje třeba na kampaň #MeToo, u nás spíše vysmívanou, ale využívá a domýšlí kecy typu „říkala si o to“ a „ne znamená zatím ne, jen

dělá zagorku“, vedené tak často nad pivem po českých hospodách.

Každopádně abych jen nechválila. V *Metě* je těch témat možná až trochu moc. Jako by se autor chtěl vyjádřit ke všemu a ukázat tak svůj rozhled. Chvillemi si pravděpodobně budete říkat, že není nutné, aby měl (ústí své hlavní hrdinky) názor na všechno. A nakonec si čtenář obliíbí i ty vsudypřítomné gumové kachničky...

Bareš v textu zároveň využívá flashbacky, a protože ve většině případů je to minulost poměrně nedávná, čtenáři se hůře orientuje v tom, co se děje teď a co už proběhlo. Ve většině případů to ale autor dokáže využít jako zajímavý zvrat.

Co mi ale bude v hlavě vrtat asi ještě hodně dlouho: Vážně si mimik, který si dovede „předělat“ obličej na kohokoli jiného, změnit si barvu očí, délku vlasů, všechny své rysy na počkání, nechat si na obličejí naskákat pihy, nejspíš i jizvy... No zkrátka... vážně si nedokáže čistě svými schopnostmi vygenerovat díry v uších na náušnice?

Přesto je celkový dojem pozitivní. *Meta* je důležitá kniha. Je lokální, útočí na emoce a rozebírá témata, o kterých by se mělo mluvit. Nejen na sociálních sítích v postech mileniálů. ■